

Splinterboogbladroller (*Acleris umbrana*) (Lepidoptera: Tortricidae): nieuw voor de Nederlandse fauna

Opnieuw kan een opmerkelijke vangst uit Zuid-Limburg worden gemeld. Op 28 juni 2018 ving de eerste auteur in zijn tuin in Heerlen met behulp van een lichtval een bladroller die hij niet meteen op naam kon brengen. Een zoektocht op de website Lepiforum.de leverde een nieuwe soort voor Nederland op: de splinterboogbladroller, *Acleris umbrana* (Hübner). Nadat het dier door de tweede auteur was geprepareerd, kon de determinatie worden bevestigd (figuur 1). Drie dagen later, op 1 juli, vingen Wouter Bol, Luc Knijnsberg, Marcel Kok en John van Roosmalen tijdens een vlinderexcursie in Zuid-Limburg in het Elzetterbos, dat deel uitmaakt van de Vijlenerbossen, ook een exemplaar van deze soort op licht (figuur 2). Het is voor Nederland de 28e soort van het tot de bladrollers (Tortricidae) behorende genus *Acleris*.

De vlinder heeft kenmerken waaraan hij goed te herkennen is, maar is ook behoorlijk variabel. Op de website Lepiforum.de zijn mooie afbeeldingen te vinden die de variabiliteit binnen deze soort goed documenteren. De vleugelspanwijdte varieert van 18 tot 23 mm. De kleur van de voorvleugels varieert van geelbruin tot zwartbruin met een duidelijke zwarte longitudinale streep vanaf de vleugelbasis tot de apex. Verder bevinden zich op de voorvleugels de karakteristieke borsteltjes, opstaande schubben, die ook bij andere *Acleris*-soorten zoals bijvoorbeeld het diamantborsteltje, *Acleris cristana* (Denis & Schiffermüller, 1775), en de kameleonbladroller, *Acleris hastiana* (Linnaeus, 1758) prominent

aanwezig zijn. Met deze laatste – uiterst variabele – soort zou de splinterbladroller eventueel verwisseld kunnen worden.

Het areaal van de splinterboogbladroller strekt zich uit van de Britse eilanden tot Japan. In Europa komt hij in veel landen voor. Uit de ons omringende landen zijn nog geen waarnemingen bekend uit Denemarken en Luxemburg en verder ontbreekt de soort grotendeels in het Middellandse Zeegebied (Aarvik 2013).

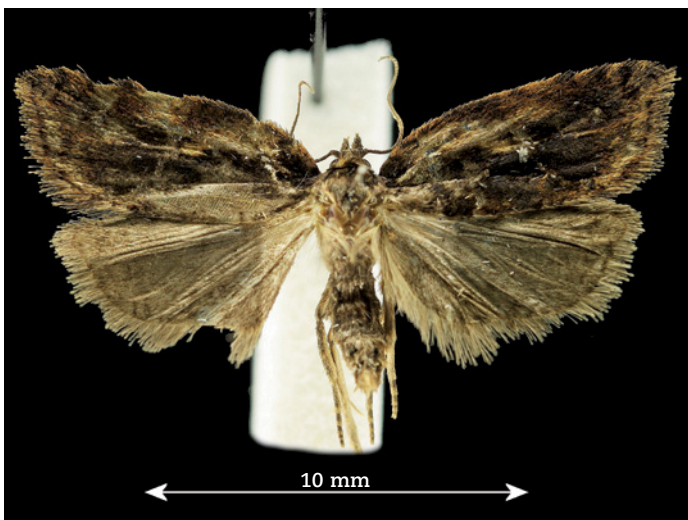
In Duitsland is de splinterboogbladroller in het aan Nederland grenzende 'Arbeitsgebiet Rheinisch-Westfälischer Lepidopterologen' slechts drie keer waargenomen, allemaal in de deelstaat Rijnland-Palts. Het betreft één waarneming in 2009 helemaal in het zuiden van dit gebied en twee waarnemingen in 2017 een stuk noordelijker ten zuidoosten van Bonn vlakbij de grens met de deelstaat Noordrijn-Westfalen (<http://nrw.schmetterlinge-bw.de>).

In België is het een zeer zeldzame soort die vóór 1980 alleen in de provincie Brabant is waargenomen. Na 2004 is de vlinder in de Waalse provincies Luxemburg, Henegouwen, Namen en Luik opgedoken (De Prins 2016). Op de website Waarnemingen.be is te zien dat de eerste waarneming in 2013 is ingevoerd en dat de soort in alle jaren daarna is waargenomen (in totaal 44 vlinders tot 17 augustus 2018). In 2017 is ook in Oost-Vlaanderen ten zuiden van Brakel vlakbij de grens met Henegouwen een vlinder gezien. De vindplaatsen in de Vijlenerbossen en Heerlen bevinden zich in vogelvlucht res-

pectievelijk op ongeveer 40 en 50 km van de dichtstbij gelegen locatie in België te Esneux in de provincie Luik.

Uit het voorafgaande mag worden geconcludeerd dat er bij deze soort sprake is van een uitbreiding in noordelijke richting. Het is daarom niet verwonderlijk dat de soort nu ook in Zuid-Limburg is verschenen. De biotoop wordt gevormd door open plekken in bossen en struikgewas (Sterling & Parsons 2012). In de literatuur (De Prins & Steeman 2018, Kimber 2018, Razowski 2002, Sterling & Parsons 2012) worden verschillende soorten loofbomen als waardplanten van de rups genoemd: gewone lijsterbes (*Sorbus aucuparia*), gewone vogelkers (*Prunus padus*), sleedoorn (*Prunus spinosa*), meidoorn (*Crataegus*), wilg (*Salix*), rode kornoelje (*Cornus sanguinea*), haagbeuk (*Carpinus*) en els (*Alnus*). De rups leeft in samengesponnen bladeren van de waardplanten. De imago's vliegen in één generatie vanaf juli tot in oktober en na de overwintering opnieuw van eind februari tot begin mei (De Prins & Steeman 2018, Kimber 2018, Sterling & Parsons 2012). Ze komen niet alleen op licht, maar kunnen ook worden aangetroffen tijdens bloembezoek op klimop (*Hedera helix*) in de herfst en op wilg in het voorjaar (De Prins & Steeman 2018, Sterling & Parsons 2012).

Het is nu afwachten of na deze twee recente waarnemingen de komende tijd nieuwe vondsten genoteerd kunnen worden, die op een gevestigde populatie van de splinterbladroller zouden kunnen duiden.

1. Splinterboogbladroller (*Acleris umbrana*), imago, Heerlen (Limburg), 28.vi.2018, leg. Marcel Prick, collectie: Arnold Schreurs. Foto: Frans Cupedo

1. *Acleris umbrana*, imago, Heerlen (province of Limburg), 28.vi.2018, leg. Marcel Prick, collection: Arnold Schreurs.

2. Splinterboogbladroller (*Acleris umbrana*), imago, Vijlen, Elzetterbos (Limburg), 1.vii.2018. Foto: John van Roosmalen

2. *Acleris umbrana*, imago, Vijlen, Elzetterbos (province of Limburg), 1.vii.2018.

Dankwoord

De auteurs bedanken Heinz Schumacher voor zijn hulp bij de determinatie, Frans Cupedo voor het fotograferen van de opgezette vlinder en John van Roosmalen voor het beschikbaar stellen van zijn foto van een levende splinterboogbladroller.

Literatuur

- Aarvik L 2013. Fauna Europaea: Tortricidae. In: Lepidoptera, Moths (Karsholt O & Van Nieukerken EJ eds). Fauna Europaea version 2.6. Beschikbaar op www.fauna-eu.org [geraadpleegd op 6 juli 2018].
- De Prins W 2016. Catalogus van de Belgische Lepidoptera / Catalogue of the Lepidoptera of Belgium. Vlaamse Vereniging voor Entomologie – Flemish Entomological Society Entomobrochure 9: 1-279.
- De Prins W & Steeman C 2018. Catalogue of the Lepidoptera of Belgium. Beschikbaar

op www.phegea.org/Checklists/Lepidoptera/Lepmain.htm [geraadpleegd op 6 juli 2018].

Kimber I UK Moths. Online guide to the moths of Great Britain and Ireland. Beschikbaar op: www.ukmoths.org.uk [geraadpleegd op 6 juli 2017].

Razowski J 2002. Tortricidae of Europe Volume 1. Tortricinae and Chlidanotinae. František Slamka.

Sterling P & Parsons M 2012. Field guide to the Micro Moths of Great Britain and Ireland. British Wildlife Publishing.

eastern part of the province of Limburg, the Netherlands. In the nearby state of Rhineland-Palatinate (Germany) and in the three eastern provinces of the Walloon region (Belgium) this very rare and local species has become more frequent over the last decade. Therefore it was to be expected to appear in the southern part of the Netherlands.

Marcel Prick

Van Weerden Poelmanstraat 173
6417 EM Heerlen
mprick@xs4all.nl

Arnold Schreurs

Conventuelenstraat 3
6467 AT Kerkrade

Summary

Acleris umbrana (Lepidoptera: Tortricidae): a species new to the Dutch fauna

On June 28 and July 1, 2018 two specimens of *Acleris umbrana* were attracted to light at two different locations in the south-

Uitgelezen

S.L. Doggett, D.M. Miller & C.-Y. Lee (eds) 2018

Advances in the biology and management of modern bed bugs

Wiley- Blackwell, Plaats. 472 pp.
ISBN 978-1-119-17152-2. € 148,- (e-book) / € 164,- (hardcover)
[Bespreeking eerder verschenen in Dierplagen Informatie 2018-3]

In 1966 werd het boek *Monograph of Cimicidae* uitgebracht door Robert Usinger. Na vijftig jaar is er nu weer een academisch verzamelwerk verschenen over bedwantsen: *Advances in the biology and management of modern bed bugs*. Het boek gaat met name om de twee 'echte' bedwantsen: *Cimex lectularis* en *C. hemipterus*. Daarnaast is er een hoofdstuk dat 'bedwantsen' in de pluimveeindustrie bespreekt en hier worden ook *Haematosiphon inodorus*, *Ornithocoris toledoi* en *O. pallidus* behandeld. Meer dan zestig bekende namen uit de 'bedwantsenwereld' hebben hun steentje hieraan bijgedragen. Het Engelstalige boek is erg dik, telt 46 hoofdstukken en is ook digitaal verkrijgbaar.

Het begint allemaal bij de geschiedenis van de bedwants, die erg ver teruggaat. Bij de Egyptenaren was de bedwants al bekend. In het begin van de 20e eeuw waren bedwantsen wijd verspreid; ze kwamen in bijna alle grote steden ter wereld voor. Net na de Tweede Wereldoorlog kwam DDT op de markt. Het leek toentertijd dé oplossing om al het ongedierte te bestrijden. Zonder bescherming werden hele bedden en matrassen ingespoten. Dit is tegenwoordig ondenkbaar! DDT bleek net zo giftig voor de insecten als voor ons. Het heeft er wel voor gezorgd dat bedwantsen een tijd lang bijna ner-

gens te bekennen waren. Maar nu maken ze een comeback, de *new and improved* bedwants is grotendeels resistent tegen de bekende (en toegelaten) insecticiden. Dit maakt het bestrijden van bedwantsen erg lastig en zorgt in veel delen van de wereld opnieuw voor problemen. Ze zijn enorm hardnekkig, kunnen lang zonder voedsel en verspreiden zich tegenwoordig heel gemakkelijk door het groeiende toerisme. Dat de bedwants overal ter wereld een reputatie heeft blijkt uit het feit dat er 71 namen zijn voor bedwantsen in 36 verschillende talen.

Het boek is zeer uitgebreid. Per continent is zowel de plaatselijke historie beschreven als de huidige stand van zaken en de regelgeving. De biologie en levenswijze van de bedwantsen wordt ook uitvoerig besproken. Daarnaast is er veel aandacht voor de interactie met de mens. Hoe reageert onze huid op de

beet van een bedwants en hoe kan een huisarts bepalen of de bultjes inderdaad het gevolg zijn van een bedwantsenbeet? Het is belangrijk dat huisartsen goed ingelicht zijn en de symptomen kunnen herkennen om zo een plaag voor te zijn. Er is tot op heden geen bewijs gevonden dat bedwantsen ziekten kunnen overbrengen. Dit is op z'n minst verrassend, aangezien andere bloedzuigende lastpakken zoals muggen en teken dit wel doen. Ook de psychische gevolgen van een (mogelijke) bedwantsenbesmetting worden uitgebreid behandeld.

Advances in the biology and management of modern bed bugs is een unieke verzameling van informatie over bedwantsen: volledig is het juiste woord om dit boek te beschrijven. Het vertelt over de biologie, immunologie, populatiegenetica, historie, ouderwetse en moderne bestrijdingstechnieken, de toekomst van de bedwants en nog veel meer. Alles wat we tot nu toe weten, is samengebracht in dit boek en daardoor is het interessant voor een zeer breed publiek. De samenstellers geven aan dat dit verzamelwerk erg belangrijk is voor de zoektocht naar een manier om de bedwantsen onder controle te houden. Ik kan dit alleen maar beamen: hier is met recht een nieuwe 'Bed Bug Bible' neergezet. Meer informatie over het boek, de bestelwijze en een kortingscoupon vindt u op: <http://abmmbb.com>.

Literatuur

Usinger RL 1966. *Monograph of Cimicidae* (Hemiptera – Heteroptera). Entomological Society of America.

Milou van Silfhout

Kennis- en Adviescentrum Dierplagen